II.
C 25984.
g. 202

Valenštajnov ostrog.

Spisal

Miroslav Šiler.

Poslovenil i založil

France Cegnar.

Tisk Egerjev v Ljubljani.
1864.

25984 II. C. 9

Valenštajnov ostrog.

K. K.
LYCEAL
BIBLIOTHEK
ZU
LAIBACH

Spisal

Miroslav Šiler.

Poslovenil i založil

France Cegnar.

Tisk Egerjev v Ljubljani.
1864.

03C037196

Prolog.

Govoril se je v Vajmarji vinotoka meseca 1798. leta, ko se je gledališče zopet odprlo.

Podob šaljívih in ozbiljnih igra,
Kej radi nastavljali ste uhó,
Okó i dušo mehko njoj pojili,
Združíla nas v dvorano to je spet. —
I glej! vso novo, prerojêno zdaj
Umetnost v hram je boder okrasíla,
Da harmoníje duh visoki veje
Iz blagovrstnih nam le-téh stebrov,
Slovesne čute v prsih obujáje.

A vendar to je še gledišče staro,
Močí mladôstne marsiktere zibel
I mnozih darovítih gláv popríšče.
Mi smo še stári, ki se v pričo vas
Goréčim trudom izobraževásmo.
Umetnik stal je tukaj plemenít,
Umetnostijo vas i stvarnim umom

Zamíkal na višave rádostne.
O, da prostora nova zdaj dostojnost
Vabíla najdostojnejše bi k nam;
Da up, ki dolgo smo gojíli ga,
Sijájno razodèl bi se izpolnjen!
Visòk izglèd posnémalce budí,
Sodítelju zakone više daje.
Naj ta okrog nam, to gledišče novo
Kazálo bi dovršeno umetnost!
Kje um izkušal moč bi svojo rajši,
I kje mladíl bi rajši staro slavo,
No tukaj v pričo plemenite družbe,
Ki čarovne umetnosti udarec
Prošíne jo, da gíbkim čutom duh
Iz najbegôtnejše loví prikazni!

Le naglo, brez sledú igrálčeva
Umetnost divna spred očí izgine;
Naredba dlétna pak i pésem pevska
V prihodnjih tisočlétiih živêta.
Čaroba tu z umetnikom ugasne,
I kakor glas donèč umrè v ušési,
Tak hipa nagla odšumí stvaritev;
Ne traja slava njé v nobenem déli.
Težkà je ta umetnost, kratke céne!

Igrálcu pozni svét ne plete vencev;
Zato sedanjestijo skopovati,
Podani híp ves napolniti mora,
Živočih zagotoviti se krepko,
I v čute src najblážih si, najboljših
Sezidati spomínek živ. — Tàk večnost
Iménu jemlje si užé poprej,
Ker kdor najboljšim svojega je časa
Ustregel, ták je živel za vse čase.

Umetnosti Talíinej se doba
Nocoj začenja na tem odri nova,
Ka smélost daje pesniku, da staro
Stezó pustivši, iz navadnega
Živenija preozkih mej vas dene
V okroge više, vredne hipov slavnih,
V katerih se boréči gibljemo,
Ker le početije veliko more
Protresnoti človeštva dno globoko.
V okrogi tesnem se razum oží;
Z naménom večim tudi človek raste.

I zdaj, ko nam ozbiljno vék minéva;
Ko i resníca se prominja v basen;
Ko síl velmožnih borbo gledamo,

K naménom tehtnim krepko hrepenéčih;
Ko za človeštva céno je velíko,
Za svóbodo i za gospostvo boj:
Na svojem sénčnem odri še umetnost
Vzletéti v zrake više smé i mora,
Da ne osramotí je žizni oder.

Denašnji dnevi so razdrli trdno
Podobo staro, ktero dal Evropi
Pred sto i petdesétimi je léti
Želnó sprejeti mir, prežalostljíve
Tridesetlétne vojne dragi sad.
Še enkrat pesnikova fantazíja
Naj pélje mimo vas to mrklo dobo;
Vi pa se veselejši ozirájte
V sedánjest i prihódnjest uponosno.

V te vojne srédo zdaj vas pesnik deva.
Užé šestnajst lét pustotí se zemlja,
Ter pléni v stiskah i nadlogah bojnih.
Razbegan ves i zmešan vrè še svet;
Mirú ne sije ni od daleč up.
Orožije brenkoče po Nemčíi;
Podrta mesta so, Devín je gromblja;
Umetnost in obrt sta poteptána;

Meščán je rob a sam vojščák gospod;
Prodrznost roga nravom se brez kazni;
Surove jate, oduréle v vojni
Predolgej, zdaj ležé po tleh puščôbnih.

Na dnu temotne dobe té se žári
Počétije oholosti prodrzne
I mož poguma strmoglávega.
Znan smélih vam je čét stvoritelj — on,
Ki vojnom je malík, deželam šíba,
Opôra i trepèt cesarju bíl,
Prečuden sreče opotočne sín.
Dvigáli k višku so ga časi vgodni,
Da slave je najvíše vrh dorastel.
Ko dalje vedno je nesit hrepênel,
Čestí pekoči glad ga je uničil.
Motnà od črta i ljubezni strank
Spodób mu v zgodovíni omahuje;
A vašim naj očém ga zdaj umetnost
I srcu vašemu pripelje blíže,
Ker ona, ka mejí ter veže vse,
V prirodo vrača spet izkrajnjest vsako,
Človeka vidi v bojevítej žízni,
Ter krivd njegovih večo polovíco
Nesrečnim zvezdam odvalí v odgovor.

Nocoj ne bode njega na ta oder;
A v trumah drznih, ke mogočno vodi
Njegov ukàz, ke duh njegov ožívlja,
Podoba sénčna sréte vas njegova,
Dokler vam samega bojéča muza
Ne dene pred očí v telesi živem;
Ker le oblast mu srce zapeljuje;
Ostrog njegov le greh njegov razkriva.

Torej prizanesíte pesniku,
Da precej ne potegne vas na konec
Dejan'ja tega, no velíko zgodbo
V podobah več le zaporédoma
Očém odgrinjati se vašim upa.
Nocojšnje igre nenavadni glas
Naj srcu in ušesu se prikupi,
Naj v tisto dobo vas nazaj premakne,
Na tuji, bojeviti oder tisti,
Ki čini svojimi ga naš junák
Napolni skoro.
Če nocoj spet muza,
Plesú i pesmi boginja svobodna,
Pravice stare nemške, stíkov igre,
Ponižna se lotí — ne grájajte!
Hvaléžni mar bodíte, da resníce

Podobo mrklo v radostni okrog
Umetnosti prestavlja, zmoto svojo
Odkrito sama níči, videza
Resníci prevarljívo ne podméta.
Život ozbíljen, bodra je umetnost.

Osobe.

Stražnji glavár, } od karabinskega polka, kemu ukazuje
Trobár, } Trčki.
Puškar.
Strélci.
Dva Holkova lovca konjika.
Butlarjevi dragonci.
Samostrélniki od Tifenbahovega polka.
Oklopnik od lombardskega } polka.
Oklopnik od valonskega }
Hrvatije.
Ulanci.
Novák.
Meščán.
Kmet.
Kmetov sin.
Kapucínec.
Vojáški učítelj.
Krčmaríca.
Strežájka.
Vojáški otroci.
Hobojisti.

Pred Pólznjijo na Češkem.

Osobe.

Prvi nástop.

Krčmarski šatori, pred kterimi so prodalnice z novim blagom i starinoj. Vojaci raznih barv i známenij se gnjetó sem ter tje; polno jih je okoli vseh miz. Hrvatije in ulanci kuhajo pri ognji; vojaški otroci kockajo na bobni; v šatori pojó.

Kmet i njegov sin.

Sin.

Oče, tu huda nama bode péla;
Pustíva ta vojaška krdéla.
Ti pajdaši so ošábniki pravi;
Da le ne bi dobíla po glavi.

Kmet.

E nu! Menim, da naju ne požró,
Če tudi se nékamo drzno vedó.
Vidiš? nova ljudstva od Sale i Ména
Prišla so, prinesla nam pléna,
Kaj redkih i kaj drazih stvarí!
Zvijača podá jih nama v pestí.
Za stotnikom, kega je drug bil zaklàl,
Pri meni je sréčen kober ostàl,

I denes tukaj naj mi oznani,
Moč li v sebi stáro še hrani.
Na jok se drži, bríši okó,
Ker ljudijé naglosrčni so to;
Po hvali se radi ozirajo krog,
I kakor dobodo, tako jim teče iz rok.
Če nam po vagánih odnašajo žitni vršáj,
Mi žlicoj ga moramo grebsti nazáj;
Če mahajo mečem oní srdíto,
Mí se pa dobríkamo, vêdemo zvíto.

(V šatori pojó i vriskajo.)

Kakó pa tam vriskajo — Bog se usmili!
Vse to so s kmetove kože dobíli.
Mesecev osem užé ta roj leží
Po hlevih nam i po naših posteljah spí;
Široka planota vsega okroga
Zdaj kljuna več nejma niti ne róga,
Da gladni moramo i golí
Glodáti lastne svoje kostí.
Nadloga nas hujša nej odirála,
Ko sáska truma je tod ropotála;
Pa vendar cesarska se imenuje le-tá!

Sin.

Oče, tam-le gresta iz kuhinje dvá;
Ne kaže, da mnogo bi s sáboj nosíla.

Kmet.

Češka je zemlja ta dva porodíla;
Karabínca Trčkine sta čéte,
V šatore le-té uže davno sprejéte.
Vseh toteh krdél ta četa najhuje
I najoholéje se napihúje,
Ker méni, da precej se ognjusi,
Če s kmetom kozarec vina pokusi.
Poglej, na desnej tamkaj sedé
Pri ognji brzi strelci trijé.
Gotovo domá na tirolskih so tléh;
Le pojdi, Vanek! lotíva se téh.
Veseli ptiči so, radi kramljájo,
Lepó se oblače, pa novce imájo.

(Odideta k šatoru.)

Drugi nástop.

Poprejšnja. Stražnji glavár. Trobár. Ulanec.

Trobár.

Kaj bi rad, kmet? Poberíta se, potepuha!

Kmet.

Gospódije, kapljico vina, rezánec kruha!
Nič toplega nejsva še denes kosíla.

Trobár.

He, vedno pa rada bi žrla i pila.

Ulanec (s kozarcem).

Nič nejsta še jedla? Pes, ná, píj!

(Kmeta odvêde v šator; óna dva stópita naprej.)

Stražnji glavár (trobárju).

Ka meniš, da to se kar takisto godí,
Da nam denes priboljšek so dali,
Samó naj pili bi, naj prepeváli?

Trobár.

Saj vojvodíco denes k nam pripeljó
I ž njoj gospodíčino knéževo —

Stražnji glavár.

Le zdí se takó;
Toda iz tujih pokrajin krdéla
Semkaj so v Polzenj k nam prišuméla,
Pa treba, da naša jih vojska napase,
Pijačoj prikléne jih precej náse,
Da ne bi se tukaj nič jim tožílo,
Temuč pajdaštvo jih z nami spojílo.

Trobár.

Da, zopet se nekaj gotovo snuje.

Stražnji glavár.

Gospódije tabórniki i generali —

Trobár.

V zavétii nejsmo ne, kakor se čuje.

Stražnji glavár.

Ki množno so tu med nami se zbrali —

Trobár.

Prodájat nejso príšli dolzega časa.

Stražnji glavár.

I kar se pripravlja, kar šepetá —

Trobár.

Vse res!

Stražnji glavár.

Kodélja z Dunaja mrtvolása
Od včeraj tod okoli hlačá,
Za vratom jej zlata grívna visí —
V njej stávim da skriven pomén tičí.

Trobár.

Pazíte dobro, to spét je vohonski pes;
Za vojvodoj lazi, podoben je vès.

Stražnji glavár.

Nu, vidiš? Vére nejmajo v nas,
Pláši jih vojvodin skrivni obràz;
Prišèl je do prevelíke slave,
Sklatíli bi radi ga z višáve.

Trobár.

A mí ga držímo po konci, mi,
Če misle vsi drugi, ko jaz i tí!

Stražnji glavár.

Naš polk i štirije tisti še z nami,
Kim vlada Trčka, vojvodin šurják,
Truma najbistrejša nad vsemi vrstámi,
Vse njemu je verno, udán mu je vsák.
Sam nas gojíl, med nami je vedno stal;
Vse stotnike nam le on je odbrál;
Zatôrej pa vsak bi rad zanj živenije dal.

Tretii nástop.

Hrvat prinese grívno (ovratno verížico). Za njim pride strélec. Prejšnja.

Strélec.

Kje si to grivno ukradel, Hrvat?
Čemú je tebi? Jaz kupim jo rad;
Zánjo ta dva samokrésa ti dam.

Hrvat.

Odlazi! Ti me varaš, ja znam.

Strélec.

Nu, višnjevo po vrhi še kapo ná,
Prinesla je tódi mi jo loterija;
Lepote dovolj za vsako godíšče imá.

Hrvat (obrne grivno na solnce).

Do duše, biseri sami su i granati.
Evo, kako u suncu se lanac sija!

Strélec (vzame grivno).

Še čutaro vzemi, če te veselí.
(Progledáva jo.)
Do tega mi je, ker takó se bleščí.

Trobár.

Kakó pa Hrvata cigáni le-tá!
Vsak pol, strélec, pa hočem molčáti.

Hrvat (pokrivši kapo).

Ja kápicu tvoju htéo bih ípak imáti.

Strélec (pomignovši trobárju).

Bog daj sréčo! Za príči sta vídva obá.

Četrti nástop.

Prejšnji. Puškar.

Puškar (stopi k stražnjemu glavárju).

Nu, brat karabinec, kove pa vaše so misli?
Doklé si tu roke še bodemo gréli,
Ko vragi so krog se užé razletéli?

Stražnji glavár.

Čemú je taka tegínja? Kdo vas síli?
Še nejso pótije se ugladíli.

Puškar.

Kar tiče se mene, léga mi je v čisli;
A sèl je prišèl, donesel nam vest,
Da Ratisbona pala vragu je v pest.

Trobar.

He, torej pa bodemo skoro sedláli.

Stražnji glavár.

Da morda za Bávarca bi se maháli,
Ki nej bil knezu prijatelj nikdár?
Prenaglo ne bodemo k njemu dirjáli.

Puškar.

Ka rés ne? — Vam je pač znana vsaka stvar.

Péti nástop.

Prejšnji. Dva lovca. Potem krčmaríca. Vojaški otroci. Učitelj. Strežájka.

Prvi lovec.

Pogléj nu, pogléj, tam pa sedí
Glasna družba vesélih ljudí.

Trobár.

Od kot sta pač zelénca ta,
Ka hodita lična po konci obá?

Stražnji glavár.

Holkovca; rés pa srebrnih, ke sta si prišíla,
V Lipski na semnji si nejsta kupíla.

Krčmaríca (prinese vina).

Gospóda, sréčen príhod!

Prvi lovec.

Kaj? stréla!
Pa vendar nej Krepeníkova Jéla?

Krčmaríca.

Kako pa! I če prav se mi zdí,
Tríplatov dolgovézni Peter ste ví,
Ki v Glikštati naše ste vojne gostíl,
Očetove zlate rumenčke zapíl,
Mošnjíco v noči veselej ožél.

Prvi lovec.

Odvrgel peró ter za puško prijél.

Krčmaríca.

Midvá sva stara znanca tedàj!

Prvi lovec.

I spét sva na Češkem dobíla se zdaj.

Krčmaríca.

Denès le-tód, prijatelj, jutri drugód —
Kakor po tléh širocega svéta
Rázkava metla nas bojna pométa;
Hodíla sem jaz uže marsikód.

Prvi lovec.

Kaj ne bi? Jako verjétno je to.

Krčmaríca.

Promérivši ogersko širno zemljó
Pred Temešvarjem sem krčmaríla,
Ko Mansfelda vojska je pred sebój podíla;
Z vojvodoj sem pri Stralsundi stala,
Kjer vso mi je robo nesréča pobrala;
Pred Mantovoj bila s trumoj pomoznih čét,
Od koder vrnóla se s Ferijoj spét;
Pa z nekim španskim regimentom

Mudíla nekoliko sem se pred Gentom:
No zdaj po taborjih té deželé
Potérjala rada bi stare dolgé,
Če vojvoda mi pomóč nakloní.
Tam-le pa moja krčma stojí.

Prvi lovec.

Tu imaš vkup dolžníke — to pravi je pot!
Kam pa ti izginol je mož, tvoj Škot,
Ki nekdaj pri tebi je vedno bíl?

Krčmaríca.

Slepár! Kako me grdó je navíl.
Več nej ga. Obral me je, pa je utékel,
Pustivši mi ónega sámo lenéta!

Vojaški deček (priskače).

Mati! imaš-li v mislih očeta?

Prvi lovec.

Nu, nu! saj tega je cesarju redíti,
Ker vojska se vedno mora sama plodíti.

Učitelj (pride).

Tecíte, páglavci! Hajd' v učilíšče!

Prvi lovec.

Le malo jih míka tesno staníšče.

Strežajka (pride).

Teta, odšli bi radi.

Krčmarica.

Zdaj zdaj!

Prvi lovec.

Poglej, kdo pa je srčni obrazek tá?

Krčmarica.

Moje sestre hčí je, v Nemcih domá.

Prvi lovec.

Preljubeznjíva sinovka tedàj?

(Krčmarica odide.)

Drugi lovec (déklico držé).

Ostani, ljubče, vendar malo pri nas.

Strežajka.

Imámo tam pivce, brani mi čas.

(Iztrga se ter odide).

Prvi lovec.

Prosnéto je zálo to deklè! —
Pa teta njena — bes te opali!
Kakó so nekdaj vojáci se
Pulíli vsi zánjo, kakó zavidáli!

A kako naglo čas nam beží. —
Kaj moral učakati bodem še!

(Stražnjemu glavárju i trobárju.)

Gospóda, na zdravije, môzi Bog vama!
Ne dasta-li malo prostora nama?

Šesti nástop.

Lovca. Stražnji glavár. Trobár.

Stražnji glavár.

Prelepa hvala. Na radost najvéčo.
Zmekníva se. Bog daj na Češkem srečo!

Prvi lovec.

Vi tukaj na gorcem ste mirno sedéli,
Mi dosti v sovražnej deželi trpéli.

Trobár.

Prelíšpana sta, da bi vama verjéli.

Stražni glavár.

Da, da, po Mišnji pa tamkaj ob Sali
Vam slave gospodom nejso speváli.

Drugi lovec.

Molčíta mi! Kdo bi takisto govoril?
Hrvat je delo pred nami bil storil,
Le páberki nam so za njím ostajáli.

Trobár.

Ovrátnike zobci prelépi vama krasé,
I hlače se vaju kaj pristojno držé!
Klobúkovo périje, tenka preobléka,
Kovo to moč imá do človéka!
Da sreča le vam bi se vedno smijala.
Nam tacega kaj nikoli nej dala!

Stražnji glavár.

A nam pa Fridolančev polk se pravi,
I vse nas čestí, nas jako spoštuje.

Prvi lovec.

To druge vojáke vrlo malo radúje,
Ker mí smo njegovega tudi imena.

Stražnji glavár.

Vi spadate res takísto k njegovej množávi.

Prvi lovec.

Kaj da ste ví posebnega pleména?
Samó na suknjah je vsa razlíka,
A meni je moja zadosti velíka.

Stražnji glavár.

Kako se mi, lovec, vendar smilite ví,
Da zunaj med kmeti živíte vse dní;

Uglájene šege, obíčaje prave
Nahajaš le blizu taborníkove glave.

Prvi lovec.

Kar vi ste od njega učili se, vam preséda.
Pač znate, kak hrka i pljuje, to se vé da,
Kaj tacega urno vsak zagléda;
Mogočnega dúha, ni bistrega uma
Nej pridobíla si straže njegove truma.

Drugi lovec.

Grom te udári! vprašájte, če vam je dragó,
Dívije nas Fridolančeve lovce zovó,
Iména le-téga nikdár ne grdímo —
Prodrzni v pláho deželo vršímo
V prijateljsko i sovražno polje zelêno,
Skoz mlado setev, skoz pšeníco rumêno —
Za Holkov lovski rog vsi znajo povsód! —
V trenótii naglem hitímo tod i drugod,
Liki strašnjo povodenj, prinese nas pot —
Ko svítli požár v tihoti mrkle nočí
Zapali hiše, v kterih vse mirno spí —
Vse nič ne pomaga, ni vpor, ni bég,
V bezrédii ni sramežljívost, ni jék.
Zvíja se — milosti vojska ne zna —
Devíca nam v žílavih rokah, i trepetá —

Vprašájte, ne govorím, da bi se hvalil,
Kakó je naš roj v Barúti pálil;
Kakó po Vestfálii smo vojeváli —
Otroci se bodo i vnuci spominjáli,
Ko mine sto i druzih sto lét,
Še zmérom Holka i njegovih čét.

Stražnji glavár.

Poglej ga! Vedno le dír in dej!
Ka morda vojaku druzega tréba nej?
Mére je treba, čuta i spretnosti,
Razuma, naména, umetnosti.

Prvi lovec.

Svobôde je treba. Vse drugo je slama!
O tem je zastónj govoríčiti nama. —
Ménda uk zató na kljuko sem dèl,
Da v taborji vojnem bi zopet našèl
Tlako i galéjo trdó?
Da v tesno pisalnico spet me zapró?
Tu v rádosti plavati lén čem i nevozlán,
Vidévati kaj novega dan na dán,
Tekočemu hipu odpírati sluh,
Minolim, bodočim pa uram slep i gluh —
Zató sem kožo svojo cesarju prodál,
Skrbí nobene da ne bi se bal.

Zdaj precej v bitvo naj idem srdíto
Skoz Rene deroče vodó valovíto,
Vsak trétii mož naj pade v krí prolíto;
Ne bodem se dolgo vam obotávljal. —
Sicer pa moram prosíti vas,
Da ne bi nihče mi zopet zabavljal.

Stražnji glavár.

Nu, nu, ničésa nečete sicer od nas?
To vam bi lehkò pod mojoj suknjoj dobili.

Prvi lovec.

Kakó so nas trli, kakó nas gulíli
Pri Gustavi, pri ljudotrápnem Švedi,
Ki tabor, ko cerkev, imèl je v redi!
Naj padel je mrak, naj zor je poknol rudèč,
Med bobnanijem smo morali skupaj molíti;
A če hotéli smo kolikaj se veselíti,
Sam nas je okaral, na kljuséti sedèč.

Stražnji glavár.

Resníca, da pobožen gospód je bíl.

Prvi lovec.

Dekléta je posebno vražíl;
Vsak moral je svôjo peljáti pred oltár.
Prebiti mogel več nejsem, bežal sem kar.

Stražnji glavár.

Zdaj ni tamkaj neté več takisto živéti.

Prvi lovec.

Na to prejáhal pa k zveznej sem čéti,
Ko se napravljála Devín je prijéti.
Drugače nam bilo je tam, pošteno res,
Svobôde z vrhom, zadosti veselija vmés,
Pijačo, igró pa deklín so nam dali;
Kako smo poskočno se vêdli, kakó rajáli!
Tili bil poglavár je bistrih očés,
Držal je v tesnih brzdah le svoje teló,
Vojaka pestíl nikdár nej ostró,
Da le njegove bolélo nej mošnjíce;
Rékal je: živi sam, drugim ne kradi žlíce!
A to je, da sreča mu nej ostala zvesta —
Udárila ga je nezgoda lipskega mesta.
I kar počénjali smo od tiste dobe,
Vse nam je hodílo povsod na róbe;
Kjer koli smo trkali, nej se odprlo,
Nobeno se v nas pozdravljáje okó nej ozrlo;
Od mesta smo do mesta ponižni taváli,
Nikoder se ljudijé nas nejso več bali. —
Odbegnovši zopet sem hitel med Sase,
Mislèč, da sreča tam še le dobra mi vzrase.

Stražnji glavár.

Nu, k Sasom o pravem časi bil ste prišèl,
Rubíli so Čehe.

Prvi lovec.

Slabó sem zadèl.
V pretrdem so strahi nas vedno iméli,
Nejsmo ko pravi sovražniki delati smeli;
Pred carskimi grádi nam bilo na straži je stati,
Oprézati, súkati, viti se, pripogibáti;
Vsa vojna je lézla, kakor otrôčija šala,
Zató nam pa níkdar nej duše užgála.
Nikogar se nejsmo krepko lotíli —
S kratka, le malo čestí smo dobíli,
Takó, da srcé mi dajálo nej več mirú,
K pisalnej mizi hotel sem teči domú;
Glej, takràt pa Fridolanec je vstàl,
Po cestah i potih vojakov iskàl.

Stražnji glavár.

Doklé pa ménite vendar prebiti pri nàs?

Prvi lovec.

Šaljívec! dokler on vladal bode, ves čas
Ne mislim, za dúšo, nikdár uskočíti.
More li kje se vojaku bolje godíti?

Tu ide vse, kakor na vojski je red,
Vse mérjeno je na véliko péd,
I duh, ki v totem zbranem krdéli živí,
Najmanjšega konjika silno dreví,
Liki vetrovni viharji, s sebój.
Kjer koli sem, pogum je vedno z menój;
Teptáti drzno meščáne smem i ratárje,
Ko vojvoda kneze i svítle vladarje.
Meč je edín gospod bil nekdàj,
I takisto pri nas je zopet sedàj.
Med nami le ena grehôta je, zlo samo êno:
Objéstno vpréti se temu, kar je naročêno.
Kar nej prepovedano, to je vse dopuščêno;
Kaj véruješ, tega živ te krst ne vpraša;
Ter sploh samó se o dvéh rečéh govorí:
Kaj hoče i kaj neče vojska naša;
Ter le k prapôru držé me vezí.

Stražnji glavár.

Zdaj ste mož, lovec! To so prave beséde,
Konjika fridolanskega vrédne.

Prvi lovec.

Poveljstvo mu nej za dolžnóst ali dar,
Ni za oblast, katero podál mu je cár!
Na službo cesarjevo malo misli;

Kdaj bil mu cesarjev dobíček je v čísli?
Morda je moč njegovih bojnih krdél
Branila kdaj, varovála dežél?
Vojaško državo hotel je osnováti,
Zapáliti svet in otrováti,
Najdrznejšo ígro pogumno igráti —

Trobár.

Molčíte! Kdo upal bi tacih beséd se lotíti!

Prvi lovec.

Kar mislim, to vendar smém govoríti.
Beseda je svôbodna, rekel je vojvoda nam.

Stražnji glavár.

Takó je; od njega sem često slišal sam:
„Beséda naj svobôdno se glasí,
Dejánije naj molčí, naj pokornost ne gléda,“
To resníčno je ust njegovih beseda.

Prvi lovec.

Ne vém, je-li to govorjenije rés njegovo;
A kakor praviš, takó je ta reč gotovo.

Drugi lovec.

Junaška mu sreča se ne iznevéri,
Kar drugim se tako rado priméri.

Tili je svojo nadživel slavo,
Za bojno Fridolančevo pak zastávo
Dobro vém, da zmaga jo vedno spremljúje.
Prisilil je srečo, da poleg njega stojí.
Kdor koli pod njegovim prapôrom vojúje,
Krepé ga i brane posebne močí.
Saj to pač velíko i málo zna,
Da zlodeja v službi iz pekla imá.

Stražnji glavár.

Resníca je, da ga meč ne more zatéti,
Ni kopije mu ni puška ne kože načéti.
Ko bilo pri Licni krvavo streljánije,
Jezdaril ti je skoz ognjéno bliskánije
Sem ter tjekaj mirnosrčán.
Klobúk je kroglami razvotlján
Ovrátnik probít i škorno imèl,
Lehkò na obéh si známen'ja štèl;
Nobeno mu zrno telesa nej obrazílo,
Ker brani ga peklénsko mazilo.

Prvi lovec.

Kaj še! Precej se morajo čuda godíti!
Ovrátnik iméva iz losovíne,
Ktere nobena krogla ne prošíne.

Stražnji glavár.

O ne, mazíla so čarodéjne travé,
Ka se o bajálnih besedah varé.

Trobár.

Samó ob sebi to pač ne more biti!

Stražnji glavár.

Da tudi na zvezde gleda, svét govorí,
Beróč prihodnje bližnje i daljne stvarí;
A jaz pa bolje vém, kakó je to:
Možíček sív hojéva k njemu kesnó
Po noči skozi trdno zaprte duri;
Večkràt ogovárjala straža je v nočnej ga uri,
I kadar prišèl sivosúknjik v stan je njegóv,
Kak velik dogodek je vselej bil potlej gotóv.

Drugi lovec.

Da, zapisal v zvezo se je s hudíči;
Zató smo tudi mí tak veseli ptiči.

Sédmi nástop.

Prejšnji. Novák. Meščán. Dragonci.

Novák

(stopi iz šatora; na glavi ima kositarjevo lebko, v roci vinsko stekleníco.)

Pozdrávi očeta i stríce domá. Jaz idem;
Vojàk sem, domú nikdár več ne prídem.

Prvi lovec.

Pogléj, nováka lê-sem peljó!

Meščán.

France! verjemi, žal ti bode zató.

Novák (poje).

Bobni, piščáli,
Trombe doné!
Da potováli
V daljne zemljé
Z mečem o boki
Bodemo v skoki,
Konje igráje,
Srčno sukáje
Brezi skrbí,
Ko ptíca živí
Na vejah drevésnih
I v zracih nebésnih!
Hej, k Fridolancu prišèl sem na boj!

Drugi lovec.

Poglej ga, vrlo prinesel je srce s sebój!

(Pozdravljáje ga.)

Meščán.

Pustíte ga! ljudijé njegovi so pošteni.

Prvi lovec.

Ni mi za plotom nejsmo rojeni.

Meščán.

Verújte, mnogo posest mu je vredna.
Potípljite suknjo, kakó je tenka i čédna.

Trobár.

Suknja cesarska na zemlji najvíša je čast.

Meščán.

Málo krznaríjo dobode v last.

Drugi lovec.

Svôbodna volja človéku nad vse je draga.

Meščán.

Od bábice prodálnico polno blága.

Prvi lovec.

Sramota! Kdo bi prodájal gobo kresílno!

Meščán.

Od kume tudi vina obilno;
V hrami dvanajst velícih posód leží.

Trobár.

S tovarši vesélimi jih posuší.

Drugi lovec.

Pojdi v moj šator stanóvat, čuješ me, tí!

Meščán.

Nevesta mu toči brezúpna solzé.

Prvi lovec.

To je prav, da železno ima srcé.

Meščán.

Od žalosti babica pojde pod zemljó.

Drugi lovec.

Kaj to! Vsaj precej pograbi njeno blagó.

Stražnji glavár
(modrôstno pristopi ter nováku roko položí na lebko).

Vidiš! Dobro si sklenol o svojej réči.
Zdaj novega moral človéka si obléči;
Bistri meč i šlem te vrstíta
Med krdéla mogočnočestíta.
Obkríliti mora ponosen te duh —

Prvi lovec.

Posebno pa nikdar ne bodi skopúh!

Stražnji glavár.

Sreči si naménil se v čoln
Stopíti pogumnosti poln,
Vesoljni svet zdaj pred táboj leží;
Kdor se ne tvéga, naj upa nikár ne gojí.

V óbrten védno vrté se meščáni,
Léni i tópi, ko vôli na próso zagnani;
Vojníku do vsega odprta je cesta,
Ker vojska države krotí zdaj i mesta.
Pogléj pač mene, druzega ne govorím!
V tej suknji cesarsko pálico držím.
Vsa moč i vse gospostvo, dobro me pázi,
Iz gole pálice je porojêno;
Celó v kraljévej roci žezlo rumeno
Le palica je, to vé, kar hodi i lazi.
I kdor je desétnik, stojí na gredéh
Do najvíše oblásti pri zémskih ljudéh,
Kar čaka tudi še tebe, če kaj veljáš.

Prvi lovec.

Ako le brati i písati znaš.

Stražnji glavár.

Precej lehkó ti v izgled podám,
Kar videl na svoje očí sem nedavno sam.
Butlar se zove povéljnik dragonskej čéti,
A pred kacimi tridesetémi léti
V Kelni sva renskem bila obá še prostáka,
Zdaj pa vse tabórni tisočnik mu pravi,
Zató, ker dobrega se je pokazal junaka,
Da čudi širni svét se njegovej slavi;

A moje zasluge le skríte so bile povsód.
Celó Fridolanec sam, naš vojskovód,
Vidiš, ki zdaj oblasten je gospód,
Najprvi mogotec i velikáš,
Prej le máli bil je plemenitáš;
Pa ker je vojaškej se boginji zavézal,
Zató do višáve je tolike vzplézal.
Cesarjev doglávnik je imenován,
A morda ni zdaj njegov nej ték dokonán;
(Šegavo.) Kajti jutri bode tudi še dán.

Prvi lovec.

Da, z nizkega res visoko stojí.
V Altdorfi, ko je v učilnici drgnol klopí,
Ne bodi ponôšeno, kar bodem pravil —
Vpiját je bil i nékamo lehke krví,
V jezi je svojega skoro slugo zadavil,
I norimberška gospôda mu je prisodíla,
Naj bi ga kar ječa pokoríla.
Bila je nova, trébalo je jo krstíti,
Imé od prvega prebiválca dobíti.
I kakó je obrnol? Vse je nasmódil!
Promišljeno psa je najprvo v trančo zapodil.
Pa še dan denes pásije nosi imé;
To naj si prava grča vtísne v srcé.

Med njegovimi vsemi velíkimi čini
Meni ostal je ta v posebnem spomíni.

(V tem je deklica prišla stréč; drugi lovec se šali ž njoj.)

Dragonec (stópi médnja).

Tovarš, mirúj! Kaj ti mar je deklè!

Drugi lovec.

Ki zlodej more vtíkati se!

Dragonec.

Deklè je moje, poslušaj za vselej enkràt!

Prvi lovec.

Ta sam bi hranil si ljubico rad!
Dragonec, kam pa vendar pamet si dèl?

Drugi lovec.

V ostrogi sam bi rad kak posébek imèl.
Vsake déklice lepota
Mora vseh biti, kakor solnčna gorkota!

(Poljubi jo.)

Dragonec (deklè strani potegne).

Ponavljam, da prepovedujem to!

Prvi lovec.

Vesêlije! rádost! Pražáni gredó!

Drugi lovec.

Pripravljen sem, če morda hočeš prepír!

Stražnji glavár.

Poljúb je svobôden! Gospóda, mir!

Osmi nástop.

Rudarji nastope i zagodó valcer, iz prva počasi, potlej pa čedalje hitreje. Prvi lovec pleše sè strežájkoj i krčmarica z novákom; deklica uteče, lovec pa za njoj, da bi jo ujél, ter se zaletí v kapucínca, ki pristopi.

Kapucínec.

Júheja! Hópsasa! Dideldidàm!
To je ropòt! Prišèl sem tudi jaz k vam!
Ti vojščáki da so kristijani?
Ka Turci smo, ali smo psijani?
Mordà je to na čast presvete nedélje?
Ali roké so Bogú oboléle,
Da ne more užgáti več stréle?
Zdaj li čas je vinom se zaliváti,
Pojédati i praznováti?
Quid hic statis otiosi?
Čemú brez dela tu križem róke držíte?

Ob dunajskej réki vojne rohné gromovíte;
Sovražnik je trdni bavarski jéz požrl,
Nohtí je v Ratisbono zadrl;
Vojska pa tukaj med Čehi leží,
Trebuh si pase ter nič ne skrbí;
Rajša brénka steklom nego jeklom,
Jezik če rajša brusíti nego sablje ostríti,
Rajša z babami se jezdihá,
Rajša govéda žre nego Švéda.
V pepéli i prahi krščanstvo drgetá,
Vojak pa le grabi i v torbo nabíra.
Svét joče, ker ga nadloga zatíra,
Na nébi vidimo čuda i prikazni,
Krvavi plašč je vôjskine bojázni
Obesil Bog v obláke nam nad glavó;
Vteknòl v nebéško je ôkno goréčo metló,
Ko šibo, ktera grozí nam strašnó;
Po zemlji stiske i žalosti je brez mére,
Po krvi plava ládija svete vére.
Bogú se usmíli! — rimska država
Zdaj bi se morala zvati rimska mršava;
Šuméča Rena je krvavéča péna;
Samostaníšča so prazna gnjezdíšča,
Vladikovínstva samoše jadikovínstva;
Opatíje i vérski zalôgi

Razdrtíje so zdaj i tatinski brlôgi;
Vse nemške oblážene krajine
Promenjêne so v obnážene pustíne. —
Zakaj pa je to? Vam hočem jaz oznaníti:
To zarad vaše hudobe je moralo priti,
Zarad gnjusa i zarad poganskih mlak,
Po kterih se valja čestník i prostàk;
Kajti greh je magnetni kamen,
Ki vléče v deželo železo i plámen.
Za krivicoj se plázi gorjé,
Kakor za trpkoj čebúloj solzé;
Za *u*kánijem hodi *ve*kánije,
To učí abecédno znánije.
Ubi erit victoriae spes,
Si offenditur Deus? Kakó bi zmagáli,
Ko v cerkvi nikoli nej vaših ušés,
Ker brani k božijej besédi vam plés,
I k maši vam brane vinski bokali?
Evangeljska bila ženíca
Našla izgubljeni denár je spét,
Savel očetove oslíce sléd,
Jožef poredne brate spét;
A med vojaki nihčè ne ugléda
Ni božijega strahú ni lepega reda,
Ni sramežljívosti kratko ni malo,

Pa naj bi se mu sto svetílnic prižgalo.
K oznanjevalcu v puščavi,
Kakor sveti evangelíst nam pravi,
Tudi vojaci so tekáli,
Pokoríli se i krstíti dajáli,
Vprašáje ga: quid faciendum est?
Kaj treba, da pridemo k Abrahamu sést?
Et ait illis. Ter odgovorí:
Neminem concutiatis,
Nikár ne odírajte ljudí,
Neque calumniam faciatis,
Opravljívost i grde laží krotíte;
Contenti estote, zadovoljni bodíte
Stipendiis vestris, da se plača vam dáde;
Odslovíte vse hudobne razváde.
Zapoved učí: ne kvási
Imena bož'jega o nepotrebnem časi!
A kje se toliko proklínja i psuje,
Ko tu, kjer Fridolanec šatorúje?
Naj vsak obzvoníti bi morali sákramént
I vsako strelo v deželi i plent,
Kar se izproži jih z vaših jezíkov,
Hitro imeli bi premalo zvoníkov;
Naj vam zarad vražije vsake molítve,
Ktera iz ust umázanih vam rogovíli,

Padel iz glave bi lásec, brez noža in brítve
V enej bi noči gladko plésо dobíli,
Pa ko bi Absalonove kodre nosíli.
Saj tudi Józuva bíl je vojak;
Gólijata je usmrtil David junák:
A kje pa kdo je zapisano bral,
Da jima jezik je zlodej majál?
Ménim, da ust nej treba širje odpréti
Na: „Bog pomágaj!“ nego na: „hudíč prokléti“!
A česar v sebi posoda preveč imá,
To kipí iž njé, to iž nje vrvrá.
Še druga zapoved veléva: ne krádi!
Zarés, to po črki dopolnjujete radi,
Ker úzmate vse spred očí ljudém.
Vašim grabljívim, jástrebiim nohtém,
Vašim zvijačam, vašim urnim pestém
Nej spravljeno v zaprtej skrinji blagó,
Ni skrito v kravi teléčije nej mesó;
Z jajcem še kuro umáknete v svojo rokó.
Kaj pravi oznanjeválec? Contenti estote,
Bodíte veséli, da komísa dobote.
Ali kdo bi hlapcem pohvalo dajál,
Ker médnje glavár je greh zasejál!
Kakoršni udije, taka je glava;
Kaj on veruje, to se še zdaj povprašáva!

Prvi lovec.

Pop! če se v nas vojáke zadíraš,
Glej, da vojskovoda nam ne obíraš.

Kapucínec.

Ne custodias gregem meam!
Pravi Ahab je in Jerobéam,
Ki narodom sveto vero odpravlja,
Namesti njé pa malíke postavlja.

Trobár i novák.

Tvoj nam jezik tega naj več ne ponavlja!

Kapucinec.

Pravi Bramarba, pravi lomást,
Ki hoče vse trdne gradove dobiti v last.
Brezbožno se ustil je svojej čéti,
Da mesto Stralsund mora vzeti,
Naj tudi veríge pripnó ga v nebó.

Trobár.

Kakó, da ust ne zamaší mu kdó?

Kapucínec.

Pravi Savel, ki hude duhove rotí,
Pravi Jehu i Holofern je to;
Kakor Peter, Gospóda tají:
Zató petelín'jega pétija se bojí —

Oba lovca.

Pope! zdaj ti gré za glavó!

Kapucínec.

Pravi zavítec, lisiják Heród —

Trobár in oba lovca (nanj planovši).

Molči! Žív ne pojdeš od tod!

Hrvatije (stope vmés).

Ne boj se, pope, ne boj se, ostáni,
Izusti reécu, i nam ju obznani.

Kapucínec (glasneje kričí).

Pravi oholi Nebuhodonozár,
Grešnikom oče, plesnjív krivoverski slepár,
Veléva si rékati Valenštajn;
Saj res je na pot zaváljen panj
Da vse pohujšuje, zadéva se vanj,
I dokler od vôjske ga cesar ne požene domú,
Dotléj v dežêlo ne bode mirú.

(Med poslednjimi besedami, ktere govorí krepkim, povzdignenim glasom, začenja se počasi umikati; a Hrvatije ga brane druzih vojakov.)

Deveti nástop.

Poprejšnji brez kapucínca.

Prvi lovec (stražnjemu glavarju).

Povédite, kaj o petêhi govorí,
Da vojvoda slišati se ga bojí?
Menda to pravi, da njemu le rógal bi se?

Stražnji glavár.

Jaz vém, zakáj. Nej vsega prazno to ne!
Vojskovòd je čudnih lastnosti zarés,
Posebno pa jako srbljívih ušés:
Máčiih glásov ne more trpéti,
I zôna ga ima, ko sliši kura zapéti.

Prvi lovec.

Ni lev ne čuje rad petelína.

Stražnji glavár.

Krog njega mora biti néma tišína,
Kar stražam vedno vsem ukazúje,
Ker pregloboke rečí promišljúje.

Glasovi (v šatori. Hrup).

Držíte sleparja! Udríte, udríte!

Kmetov glas.

Na pomagánije! Milost!

Drugi glasovi.

Nikár ne tepíte!

Prvi lovec.

Pásija dlaka! Tam je tepéžen dán!

Drugi lovec.

Jaz moram tjekaj! (Oba tečeta v šator.)

Krčmaríca (pride iz šatora).

Slepár i tat zažgán!

Trobár.

Gospodínja, kaj vas je takó razkačílo?

Krčmaríca.

Raztrganec! pritepúh strupovíti!
Da v mojej to krčmi se moralo je pripetíti!
Vsem častnikom bode me sramotílo.

Stražnji glavár.

Kaj pa je, strína?

Krčmaríca.

Kaj néki? Kmeta imájo,
Pa ga nadévajo in uhájo,
Ker je krivíčne kobre prinesel v igró.

Trobár.

Njega i sina semkaj vlekó.

Deseti nástop.

Vojáci privlekó kmeta.

Prvi lovec.

Ta mora viséti!

Strelci i dragonci.

K profosu! k profosu!

Stražnji glavár.

Še le nedavno so ukàz nam dali.

Krčmarica.

Ni ura ne mine, ko bodo ga obešáli!

Stražnji glavár.

Po slabem déli nej dobrega plačíla.

Prvi samostrélnik (druzemu).

To sama brezupnost je storíla.
Pomíslite, do pólti slekó jih najpréj,
Potem pa mogoče brez tatbe živéti jim nej.

Trobár.

Kaj? Kaj? Vi še celó zagovarjate psà?
Hudíč je omámil vam glávo mordà?

Pervi samostrélnik.

Človek je — takó rekóč — tudi kmet.

Prvi lovec (trobárju).

E molči! Tifenbáhovca sta;
Sami krajáči so to z rokavíčarji vrèd!
V Brígi so žedéli na posádi;
Kaj vedó, kakó je na vojski v navádi?

Enajsti nástop.

Poprejšnji. Oklopnika.

Prvi oklopnik.

Mir! Kaj hočete kmetu? Kaj je zakváril?

Prvi strelec.

Slepár je; krivíčno je igràl.

Prvi oklopnik.

Morda je tebe oslepáril?

Prvi strelec.

Do dobrega me je okožuhàl.

Prvi oklopnik.

Ka ti si Valenštajnov? To je lepó,
Da moreš takó se pod nôge dajáti,
Da sram te s kmetom nej igráti!
Teče naj, kar podplátije ga nesó.
(Kmet pobegne; vojáci se zberó.)

Prvi samostrélnik.

Ta je nagel i kratkih besedí;
Takó se mora z le-témi ljudmí!
Od kod je? S Češkega vém da ne.

Krčmaríca.

Njega poštêniju čast! Valonec je!
Papenhajmov nekdaj oklopnik je bil.

Prvi dragonec (pristopivši).

Zdaj Pikolomínovič njih je glavárstvo dobíl,
Ker v bitvi pri Lipski prav samí,
Ko Papenhájma so izgubíli,
Za polkóvnika so si ga izvolíli.

Prvi samostrélnik.

Ka prodrznili so se do tacih rečí?

Prvi dragonec.

Polku temu veče oblasti so dane;
Prvi je vselej bil, kjer so pádale rane.

Ima svojo posebno sodnjo pravíco;
Valenštajn ljubi ga, kakor v očesi zeníco.

Prvi oklopnik (druzemu).

Če je le res? Kdo vam je povedal novíco?

Drugi oklopnik.

Sam polkovnik, torej smo gotovi.

Prvi oklopnik.

Da te hudíč! Saj nejsmo psi njihôvi.

Prvi lovec.

Kaj neki je? Kakó se grozíta!

Drugi lovec.

Gospóda, nas tudi li tiče se, kar govoríta?

Prvi oklopnik.

Nobenega nej, da bi mogel se veselíti.

(Vojaci pristopajo.)

Na Nizozemsko hoté nas posodíti;
Oklôpnikov, lovcev i strélcev na konjéh,
Vseh osem tisóč naj odíde v malo dnéh.

Krčmaríca.

Kaj? Kaj? Da treba je spét na nogé?
Iz Flandrije prišla sem včeraj še lé.

Drugi oklopnik (dragoncem).

Butlarci, morali boste i ví sedláti.

Prvi oklopnik.

Posebno pa mí Valonci naj hitímo.

Krčmarica.

Potlej pa trume najboljše izgubímo.

Prvi oklopnik.

Milančana tjekaje nam je spremljáti.

Prvi lovec.

Kraljeviča! To se kaj čudno mi zdí!

Drugi lovec.

Popa! To so prokléte reči.

Prvi oklopnik.

Da Fridolanca mar bi puščáli,
Ki skrb za vojníka takó po gosposki imá,
Za Španijola skópega se bojeváli,
Ko ga črtímo iz živega srcá?
Tega ne! Rajši bežímo drugàm.

Trobár.

Kaj, za vraga, délali bodemo tam?
Cesarju svojo prodali smo krí;
Španski rudéči klobuk nas malo skrbí.

Drugi lovec.

Na Fridolančevo besedo samó,
Na véro njegovo med kónjike smo stopíli;
Da mí ne maramo zanj takó,
Za Ferdinanda nas bi zastonj lovíli.

Prvi dragonec.

Nej-li nas moč Fridoláńčeva ustanovíla?
Njegova naj sreča nas bode vodíla.

Stražnji glavár.

Pazíte me, da vam dopovém.
Prazne besede malo koriste možém.
Jaz dalje vidim, nego kdo izmed vas;
V hudo past lové i njega i nas.

Prvi lovec.

Molčíte! „Ukázne bukve“ govoré!

Stražnji glavár.

Strinka, požírek z mélniške goré
Najprvo vtočíte, da si dušo priklénem;
Potlej misli vam svoje razodénem.

Krčmaríca (toči).

Náte, gospod glavár! Strah me proléta.
Menda se vendar nič hudega ne obéta!

Stražnji glavár.

Gospôda, res je, tudi to nekaj veljá,
Da vsak promišlja, kar baš na dláni imá;
Toda, kakor naš vojvoda pravi,
Celôta naj vselej na téhtnico se postavi.
Vojska vsi Fridolančeva se zovêmo;
Pod svojo streho nas jemlje meščán,
Postréženi jémo pri njem i pijêmo;
Kmetič vôli, kljuséta nam noč i dan
Naprezati mora pred bojne vozove,
Nič ne pomagajo tožbe njegove.
Če se iz daleč okrožiju kake vasí
Poddesétnik z vojaki sedmémi približúje,
On je gospod, i kakor njemu se zdí,
Takó gospodari in ukazúje.
Za vraga! vendar pa strmo glédajo nas,
Da bi videli rajši hudíčev obraz,
Nego ovratnike naše rumêne;
Grom te ubíj! zakaj nas nihče ne požene?
Saj na števenije mnogo jih je več,
Grjača jim rabi, kakor nam britki meč;
Zakaj se jim drzno v zóbe režímo?
Ker v strahovítem krdéli stojímo!

Prvi lovec.

Res, v celôti moč je, v celôti samó!

To Fridolancu posebno se je odkrílo,
Ko cesárju — pred leti osmémi je bílo —
Nabíral je presílno vojskó.
Dvanájst le tisóč so jih prvič hotéli iméti;
On reče: ti nejmajo ob čem živéti;
A šestdeset hočem tisoč jih nabráti,
Pa vém, da ne bode jim treba stradáti.
I takó smo njegovo suknjo oblékli.

Stražnji glavár.

Na príliko, naj bi odsékli
Od petih prstov, ktere imám,
Na desníci meni mazinec sam,
Ka ménite, da le mazínec ste mi ločíli?
Ne, za hudnika, vso róko ste mi shromíli!
Okršek ostàl je, pobegnola moč.
Takó tudi kónjikov teh osem tisóč,
Ki naj poslové se, od nas jahajóč,
Našej vojski le mazínček so máli,
I če odidó, porečête mordà:
Saj le petíno od sebe smo dali?
Kakó pa! celôta je ž njimi šla.
Spoštovan'ja ne bode ni straha več ne,
A kmetu grebén se zopet napnè,
I z Dunaja potlej brzo ukaže nam se:
Kje spati smemo, kaj se nam k ognju pristavi,

Pa zopet stáro beraštvo nam bode na glavi!
Doklé pak ostane še potlej takó,
Da i vojskovoda nam ne vzemó?
Prijáteljev ima na Dunaji malo;
Če pride še to, kar vse bi razpálo!
Kdo pomore potem, da se plača nam dá?
Kdo, da beseda v pogodbah nam obveljá?
Kdo je zadosti razumen, zadosti krepák,
Dovòlj bistroglàv i močán junák,
Deváje v red vsa naša razna krdéla,
Iz kósov da vojska teh porodí se cela?
Na príliko, povej dragonec tí,
Kje tvoja dédina stojí?

Prvi dragonec.

Daleč v Hibernii rod je mojih ljudí.

Stražnji glavár (oklopnikoma).

Vi ste Valonec, a laške vi deželé,
To se užé po jezíci vé.

Prvi oklopnik.

Od kod sem jaz? Ne vém, dasi vprašal sem dosti;
Ukraden bil sem v prvej mladôsti.

Stražnji glavár.

Niti vi nejste blizu od tod domá?

Prvi samostrélnik.

Iz Búhave od jezéra federskega.

Stražnji glavár.

A vi sosed?

Drugi samostrélnik.

V Švicu na svét sem prišèl.

Stražnji glavár (drugemu lovcu).

Lovec, kje so pa tebe dojili?

Drugi lovec.

Za Vižmarjem zíbel sem imèl.

Stražnji glavár (każé trobárja).

Le-tega i mene pak so v Hebi krstíli.
Nu, ali pa vidi se, ali se zná,
Da vojska od juga i séverja ta znesêna
V kraje tote je nametêna?
Nejsmo-li, kakor iz enega lesá?
Ali sovražniku se ne vémo braníti,
Kakor zlépljeni, kakor zlíti?
Se-li ne strnemo v hipi, ko mlinski tečáj,
Kadar nam reče ali mígne se vsáj?
Kdo nas je mogel tako trdno skováti,
Da nam nihčè razločka ne more poznáti?
Valenštajn edín je narédil takó.

Prvi lovec.

Kar sem žív, nej bilo na misli mi to,
Da v táko celôto smo zložêni,
Ker le neskrbnost bila v čisli je mêni.

Prvi oklopnik.

Glavarju moram stražnjemu pritrdíti.
Vojáštvu namérjajo do živega priti,
Vojníka bi radi poteptáli,
Da potlej samí bi gospodováli.
Zarotba je to, osnovana skrivàj.

Krčmaríca.

Za Boga presvétega! Zarotba tedàj?
Potem pa gospôda plačáti mogli ne bodo.

Stražnji glavár.

Kaj pa! Vse pojde na boben sedàj,
Stotnikom, vojvodam mnogim na škodo,
Ker iz mošnje svoje so polke zbiráli,
Kajti bili bi radi se pokazáli,
Pa svoje močí so prenapéli,
Mislèč, da velik dobiček bodo žéli;
A novce zdaj pogubé vsi tí,
Če glava, če vojvoda izpodletí.

Krčmarica.

O svéta pomagálka! To je gorjé!
Na rováši imam pol vojské:
Sam grof Isoláni, ta léni plačník,
Za dvésto križeváčev mi je dolžník.

Prvi oklopnik.

Pajdáši! kaj nam je tedàj počéti?
Le ena reč more biti pomóč nam dá;
Združeni bodemo vsi otéti;
Stójmo vsi vkup za enega možá!
Ukazom, povelijem se ne klonímo,
V zémljo češko petó zasadímo,
Ne premikájmo se, naj se kar koli zgodí!
Za svojo čast se vojàk zdaj borí.

Drugi lovec.

Ne damo se kar takisto po zemlji vodíti!
Naj semkaj pridó, če hoté izkusíti!

Prvi samostrélnik.

Gospódije ljubi, promíslite, prosim vas,
Cesar poslal je ta nam ukàz.

Trobár.

Ne bodemo dosti vprašáli cesarja.

Prvi samostrelnik.

Naj tega več jezik tvoj ne izgovarja!

Trobár.

Pa vendar, kar sem rekel, nejso laží.

Prvi lovec.

Da, da, takó sem slišal povsód,
Da Valenštajn sam je tukaj gospod.

Stražnji glavár.

Res je; takisto v njegovej pogodbi stojí.
Vsa oblást je njegova, morate znáti,
Zavojščiti more i tudi mir sklepáti,
Rubljáva lehkò za srébro i za blágo,
Obéša i milostí, če mu je drágo;
Částnike smé i polkovnike volíti,
S kratka, o vsakej částnej réči sodíti.
Vse to mu podpisal cesar je sam.

Prvi samostrélnik.

Vojvoda veleumen i silen je, znam;
A vendar ostane, kakor vsi mí,
Le hlapec ponížen cesarske močí.

Stražni glavár.

Ne kakor vsi! Tega ne veste ví.
Državi le slúžen, sicer svobôden vladár,

Samooblásten gospod je, kakor Bavár.
Morda nejsem pri sebi očí imèl,
Ko v Brándisi bil sem na stražo príšèl,
Pa cesar mu sam je rekel glasnó,
Naj knéžijo si pokrije glavó?

Prvi samostrélnik.

Bilo je zarad meklenburške zemljé,
Ktero v zastavo je vzél iz cesarske roké.

Prvi lovec (stražnjemu glavárju).

Kaj? Pred samim cesarjem pokrít je stál?
To nej kar bodi, kar ste dejál!

Stražnji glavár (segne v žep).

Če nečete mojej besedi verjéti,
Resníco vam lehkò je rokój prijéti.

(Pokaže novec.)

Čegáv ta napís je i glava?

Krčmaríca.

Pokážite jo!
He, Valenštajnovec! To déte razsódi.

Stražnji glavár.

Nu, kaj hočete še? Nej dovolj to?
Nej-li vladár on, kakor kteri si bodi?

Nejma-li, kakor Ferdinand, novčne koví?
Nejma-li zêmlje i podložnih ljudí?
Tudi „njegova svetlóst“ se mu pravi!
Zatôrej pa mora iméti vojáke v državi.

Prvi samostrélnik.

Saj tega mu niti ne izpodbija nihčè;
A mi zavezáli cesarju smo se,
I cesar je tisti, ki novce nam daje.

Trobár.

Z óči v óči zavrnoti moram tè.
Cesar je tisti, ki novcev ne daje!
Desét uže mesecev nam obétajo plačo;
Vendar v žépi še denes imamo kačo.

Prvi samostrélnik.

E kaj? Ne bójte se zarad platéža!

Prvi oklopnik.

Mir, gospódije! Menda ne bode tepéža?
Kaj, prepirate se i razgovárjate mar,
Ali nam cesar je ali ne gospodár?
Baš zató, ker bi radi pošteni bili,
Med konjiki vrlimi njemu služíli,
Za črédo mu nečemo biti nikdár;
Nečemo, da nas bi razpošiljáli,

Dvorjani i popi ustrahováli.
Sodíte! Nej rés, da vladár le dobíček imá,
Če se vojska njegova pod nóge ne dá?
Kdo ga dela, razun bojníkov,
Da najsílnejši on je vseh oblastníkov?
Mogočno besedo mu daje i čuva povsód,
Koder koli prebíva krščanski rod?
Jarem njegov naj vzeli náse bi tisti,
Ki milosti njegove jedé koristi;
Ki ž njim gosté se v zlatej dvorani:
Nam, nam od njegovega bléska ne hrani
Druzega nič se, nego trud i težave,
Pa kar si dájemo v srci samí veljave.

Drugi lovec.

Vsi trinogi silni so takisto sodíli,
Ter vsi cesarji, a jako modri so bili;
Vse drugo skruníli so i teptáli,
Vojákom se védno prilizováli.

Prvi oklopnik.

Vojaku je treba, da se mora čutíti.
Kdor gosposkega, blazega nejma srcá,
Nej za vojsko, nàj rajši ostane domá.
Če hočem glávo v nevarnost vréči srčnó,
Moram še kaj više od njé ceníti,

Ali pa dam se kar zakláti,
Kakor Hrvàt — i moram se zaničeváti.

Oba lovca.

Da, prvo skrbéti za čast je, potèm za glavó.

Prvi oklopnik.

Nihčè za lopáto, za plug nej meča kovál;
Ne bil bi moder, kdor njim bi orál.
Nam ni bílka ni setev ne zelení;
Brez doma vojàk se okoli podí,
Ubéžen potúje po širocem svéti,
Ne smé pri svojej se peči gréti;
Mimo bliskotnih mu iti je mést,
Mimo zelenih trat prijazne vasíce;
O žétvi, trgatvi mora le s cést
Iz daleč ozírati se v veselíce.
Povédite, káko blagó i veljávo imá,
Če sam čestíti vojàk se ne zná?
Nekaj pač mora njegovega biti;
Sicer požígati človek začnè i moríti.

Prvi samostrélnik.

Živénije naše res nej medéno!

Prvi oklopnik.

Vendar ne dám ga za drugo nobéno.
Vídite, mnogo svetá sem oblázil,

Marsikaj slišal i zapazil.
Užé sem se za Benečána boríl;
Tudi v španske dežele službi
I pri Napolitanci sem bíl:
A sreče nejsem nikjer imel v družbi.
Videl trgovce i viteze sem plemeníte,
Rokodélce in jezuvíte;
Pa suknje želézne svoje ne hotel bi sléči,
Med vsemi najbolje mi je po všéči.

Prvi samostrélnik.

Ne! tega bi jaz ne mogel trdíti.

Prvi oklopnik.

Kdor misli na zemlji si kaj pridobíti,
Délati mora, trdó se potíti;
Kdor vpraša, kje do čestí so vrata,
Naj húli se pod breména zlata;
Kdor želán je zakonske sréče,
Otročíče bi rad i vnuke ljubéče,
Naj mirno délo prime v rokó:
Jaz — jaz bi ne mogel takó.
Svobôden čem díhati in umréti,
Nikomur ni prej ni po smrti nič vzéti,
Na gomázen ozírati se pod sebój
Neskrbno raz konja, ki dírja z menój.

Prvi lovec.

Takó je! Enako jaz mislim s tebój.

Prvi samostrélnik.

To je da utegne prijétneje biti,
Drugim po glavah konja podíti.

Prvi oklopnik.

Prijatelj, mi v srédi težávnih smo lét,
Od téhtnice dan denes meč je vzét;
Tôrej naj bi se náme nihčè ne obrégnol,
Da rajši po britki meč sem ségnol.
Tudi vojàk se človéški more vladáti;
A drv pa ne dam na sebi kláti.

Prvi samostrélnik.

Kdo pa je krív, ne mi vojníki,
Da na smetéh so delavci, naši redníki?
Preglávica, vojna i huda zadréga
Šestnajst debélih lét je dežêlam nadléga.

Prvi oklopnik.

Brate, kakó bi mogoče bilo,
Da Boga ob enem vse bi hvalílo?
Ta bi rad solnca, ktero druzega žge;
Ta suše, uni dežévija če;
Kjer ti nahajaš le stisko, nadlógo i zlo,

Ondúkaj živenije sije meni vedró.
Ako meščanu i kmetu se dela krivíca,
Žal mi je, to je gotovo resníca;
No kaj čem? Saj se pomôči ne dá!
Ta réč je, kakor tedaj, ko boj vzropotá:
Konj zarzgáče, v dír se spustí;
Kdor koli mi sredi poti leží,
Bodi brat mi, bodi lastni moj sín;
Dušo naj trga njegovih mi glas bolečín:
Čezenj moram vihárno zletéti,
Ne smem ga na láhko strani déti.

Prvi lovec.

E, kdo bi se trudil, za druge skrbéti!

Prvi oklopnik.

I ker se takó je ta réč zasukála,
Da sréča se nam je nasmijála,
Moramo se je obema rokáma prijéti;
Dolgo ne bodemo več razgrajáli po svéti.
Mir nam prinese morda tiha noč;
Pa bode pri kraji vsa naša moč:
Voják razsedlá, a kmétič napréže spet,
I v hipci povrne stári se réd.
Zdaj pa smo skupaj še, roj grozèč;
Še je v našej roci meč:

Toda, ako se damo razkropíti,
Potem ni kropa nam ne dadé osolíti.

Prvi lovec.

Ne, to se nikoli zgodíti ne smé!
Vsi za enega si podájmo roké!

Drugi lovec.

Zmenímo se, česar nam treba se zdí.

Prvi samostrélnik
(izlekši usnjéno mošnjíco, krčmaríci.)

Strinka, plačal rad bi svoje rečí.

Krčmaríca.

E, skoro nej vredno besedí!

(Štejeta.)

Trobár.

Dobro, da pojdeta od nas;
Le družbo sta kalíla ves čas.

(Samostrélnika odideta.)

Prvi oklopnik.

Žal mi je zánje! Sicer so poštenjáki.

Prvi lovec.

A govoré pa, kakor pravi bedáki.

Drugi lovec.

Samí smo, zdaj lehkò razložíte,
Kakó zavrêmo naklépe jim zvíte.

Trobár.

Kaj? Nikamor ne hodímo od tod!

Prvi oklopnik.

Gospôda, pokornosti je treba povsód!
Vsak naj k svojej četi gré,
Tovaršem pametno besedo pové,
Da bodo vse na tanko uméli.
Predaleč bi sézati ne sméli.
Za svoje Valonce sem porok vam jaz;
Vsi ene smo misli, kar je nas.

Stražnji glavár.

Trčkini polki, pešci ino jezdéči,
Gotovo ta sklep so vsi potrdéči.

Drugi oklopnik (stopi k prvemu).

Lombard Valonca ne popustí.

Prvi lovec.

Svobôde same se lovec vedno drží.

Drugi lovec.

Moč le podaja svobôdo ljudém.
Za Valenštajna živím i v pogubo grém.

Prvi strelec.

Lorénca s sebój potéza le véliki tok,
Kjer je vesela srčnóst i rádosten skok.

Dragonec.

Ircu pa največ je sréče már.

Drugi strelec.

Tirólčev gospod je samó vladár.

Prvi oklopnik.

Da se toréj za polke vse poskrbí,
Naj bi „pro memoria“ lično spisáli,
Da mí vsi radi bi skupaj ostáli;
Da ni zvijačoj ni síloj nikdár
Od Fridolanca nas ne bi odganjáli,
Ker on je vojakom oče i gospodár.
To potlej damo pokorno v roké
Pikolomínu — sinôvi, to se vé —
On take rečí kaj dobro uméje,
Fridolanec med najprve ga štéje,
I sama cesaróst ga celó
Čisla posebno i ljubi močnó.

Drugi lovec.

Hajdi! Udárimo v róke, da to se zgodí!
Pikolomínovič zánas naj govorí.

Trobár. Dragonec. Prvi lovec. Drugi oklopnik.
Strelci (vsi ob enem).

Pikolomínovič zánas naj govorí.

(Hoté oditi.)

Stražnji glavár.

Samó en kozarček, tovarši, zdaj še izpraznímo!
Svítlemu Pikolomínoviču nazdravímo!

(Pije).

Krčmaríca (prinese stekleníco vina).

Rada ga dam. To ne pojde na rovàš.
Gospôda, naj srečen bil posel bi vaš!

Oklopnik.

Bojníki naj živé!

Oba lovca.

Redníki naj dadé!

Dragonec i strelca.

Vojska naj bi cvetéla!

Trobár i stražnji glavár.

I Fridolanca za glavarja iméla!

Drugi oklopnik (poje).

Tovarši, na konje, na konje tedàj!
V bojíšče, kjer svôboda vlada.
Le v bitvi možák je vréden še kaj,
Tam srce v skodélo pokláda;

Tam zanj se drug nihčè ne borí,
Oprt je le náse, na svoje močí.

(Zadaj stojéči vojaci se med petijem zbližajo ter zapojó v zbori.)

Z b o r.

Tam zanj se drug nihčè ne borí,
Oprt je le náse, na svoje močí.

D r a g o n e c.

Svôboda vzéla slovó od svetá,
Zdaj hlapca le zreš i gospoda;
Lokávstvo, zvijáča v oblasti imá
Sinove mekúžnega rôda.
Svobôden mož je bojník samó,
Ki smrti glédati more v okó.

Z b o r.

Svobôden mož je bojník samó,
Ki smrti glédati more v okó.

P r v i l o v e c.

Trepèt, skrbí odvrže na strán,
Bojáznim prsi zakléne;
Osodi jezdi naproti drzán,
Če denes ne, jutri zadéne;
Če jutri zadéne, pa denes naj vsak
Posréblje še hipov ostanek sladák.

Z b o r.

Če jutri zadéne, pa denes naj vsak
Posréblje še hípov ostanek sladák.

(Kozarce zopet nalijó; trknovši pijó.)

Stražnji glavár.

Vesél mu padel je žréb iz nebés,
Nej tréba se zanj ukvarjáti;
Tlačàn od prstí ne obrne očés,
Ker méni zaklàd izkopáti.
Pa kôplje i rije, dokler živí,
I grêbe, da sam si grob naredí.

Zbor.

Pa kôplje i rije, dokler živí,
I grêbe, da sam si grob naredí.

Prvi lovec.

Ko jezdec pridírja i vranec njegóv,
Vsa družba se zdrzne od straha.
Po gradi so luči i polno svatóv,
K ženítvi nevábljen prijaha.
Ne snubi dolgo, ne kaže zlatá;
Ko mignol bi, zmore trdnjávo srcá.

Zbor.

Ne snubi dolgo, ne kaže zlatá;
Ko mignol bi, zmore trdnjávo srcá.

Drugi oklopnik.

Deklè brezupno, kaj plakaš na glas?
Saj véš, da se mora ločíti!
Domovija nejma nobena mu vas,
Ne vtégne zvestobe hraníti:
Osoda nagla pogánja ga v dír;
Ž njim ide srca njegovega mir.

Z b o r.

Osoda nagla pogánja ga v dír;
Ž njim ide srca njegovega mir.

P r v i l o v e c

(prime oba soseda za roki; drugi storé takisto, i vsi, kteri so govorili, stope v polkrog.)

Tovarši, vrzímo na konja brzdó,
Naj srce oddáhne se v bôji!
Šumí živénije, vre še gorkó,
Na nóge! da krí ne odrôji.
Kdor nej života se tvégal nikdár,
Za céno mu bilo njegovo nej mar.

Z b o r.

Kdor nej života se tvégal nikdár,
Za céno mu bilo njegovo nej már.

D r u g i l o v e c.

Na meča koníco zdaj svét je oprt;
Mečníki, radôstni bodíte!
Do sreče, oblásti vam pot je prodrt,
Če združeni krepko stojíte!
Nikjér tak visoko nej krone svetlé,
Da srčen skakáč bi ne skočil do njé.

Z b o r.

Nikjér tak visoko nej krone svetlé,
Da srčen skakáč bi ne skočil do njé.

(Zagrinjalo pade, predno zbor izpoje.)

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS ©

000000491014